

Intelligentie als erfelijke afwijking

Hans van Maanen

Het Parool, 5 november 1994

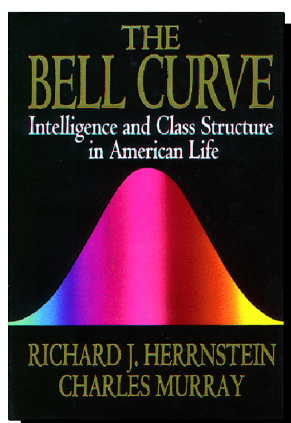
 OIT, LANG GELEDEN, dacht men nog dat het testen van intelligentie een eind zou kunnen maken aan de feodale verdeling van macht en mogelijkheden: de intelligentietest zou mensen naar vaardigheden selecteren, en niet meer naar rijkdom of adel, afkomst of ras.

In de handen van twee Amerikaanse psychologen, Richard Herrnstein en Charles Murray, werd de intelligentietest in 1994 alsnog het apparaat om de maatschappelijke ongelijkheid te rechtvaardigen en zelfs te vergroten — zwarten, zo zeggen zij, zijn dommer dan blanken, en omdat intelligentie goeddeels is aangeboren, zullen ze altijd dommer dan blanken blijven. Maar dat geeft niks hoor, want zwarten hebben genoeg andere dingen om trots op te zijn.

Het boek waarin Herrnstein en Murray hun ideeën uiteenzetten, *The bell curve*, is een dikke pil van meer dan achthonderd pagina's vol grafieken, statistieken en voetnoten. Het is het resultaat van acht jaar studie en samenwerking — Herrnstein is altijd geobsedeerd geweest door de erfelijkheid van intelligentie, Murray door welzijnsprogramma's.

Amerika, zo zeggen de twee, wordt geregeerd door een kleine 'cognitieve elite', afkomstig van universiteiten en hogescholen. Daaronder zit de grote groep gemiddelde Amerikanen, de 'cognitieve middenklasse', 125 miljoen mensen met een normaal IQ — tussen 90 en 110. Het meeste zorgen maken Herrnstein en Murray zich over de groep daaronder, de onderklasse van 12,5 miljoen Amerikanen die volgens hen te dom zijn om de maatschappelijke ladder te bestijgen. Volgens Herrnstein en Murray is dat IQ namelijk niet slechts een maat voor de intelligentie, het bepaalt vrijwel alles: armoede, analfabetisme en misdaad hangen allemaal samen

met een laag IQ. Weliswaar geven ze eerst uitgebreid toe dat er slechts sprake is van een statistisch verband tussen IQ en maatschappelijke positie, maar in de rest van het boek en in interviews noemen ze het IQ toch als oorzaak van armoede en misdaad. Vervolgens wijzen ze erop dat er grote verschillen bestaan in het IQ van blanken en van zwarten. Ook hier nemen ze eerst wat wind uit de zeilen van critici door toe te geven dat 'ras' een moeilijk begrip is, maar daarna spreken ze verder zonder voorbehoud over 'het blanke ras' en 'het zwarte ras'.

Uit de meeste tests komt naar voren dat het IQ van zwarten gemiddeld zo'n vijftien punten onder dat van blanken ligt. Dat is geen nieuws — nieuw is, dat de auteurs dit in verband brengen met de veronderstelling dat intelligentie 'goeddeels' erfelijk is: voor meer dan vijftig procent, zeggen ze, wordt intelligentie bepaald door de genen, en het milieu kan daar navenant weinig aan veranderen. Naarmate het boek vordert, wagen Herrnstein en Murray zich steeds verder uit hun eigen vakgebied, in de richting van de sociologie. De gevolgen zijn, zoals zo vaak, fataal.

Volgens Herrnstein en Murray zal de Amerikaanse samenleving ten slotte verdeeld raken in een cognitieve elite en een groeiende onderklasse van domme zwarten, Latino's en immigranten. Uiteindelijk ontstaat er een soort politiestaat waarin de slimme blanken zich de zwarten (en de blanke onderlaag, liefhebbend *white trash* genoemd) van het lijf moeten houden. De cognitieve elite maakt daarom een grote fout door steun te verlenen aan deze achtergestelde groepen. Subsidies aan alleenstaande moeders leiden er alleen maar toe dat domme mensen zich meer en sneller voortplanten dan slimme mensen, waardoor het nationale IQ keldert.

Aan het eind van hun boek geven zij dan als conclusie dat er voor iedereen plaats is op deze wereld, en dat ook zwarten hun plek moeten weten. Zwarten moeten juist trots zijn op hun mogelijkheden, ook al liggen die niet op het gebied van de intellectuele prestaties.

MURRAY NOEMDE ZIJN opvatting later 'verlicht ethnocentrisme' — anderen noemden het paternalistisch en neerbuigend. Er is bijna geen stap in de argumentatie van Herrnstein en Murray die niet is bekritiseerd. Het is gemakkelijk om met de auteurs verstrikt te raken in een eindeloze

discussie over de waarde van het intelligentiequotiënt, maar niet vergeten moet worden dat het IQ zelf weinig betekent. Het IQ is, zeker in hun boek, slechts interessant omdat het iets zegt over iets anders, namelijk over ontplooiingskansen. Hulp aan achtergebleven groepen heeft niet tot doel hun IQ te verhogen, maar om hun mogelijkheden te vergroten. Herrnstein en Murray reduceren het hele probleem van de sociale achterstand tot een intelligentieprobleem, waarbij IQ bovendien als een onbetwistbare maat voor 'cognitieve vaardigheden' dienst doet.

Maar dan nog. Zou iemand met een wat lager IQ niet het middel tegen borstkanker of aids kunnen vinden? Is intelligentie het enige wat daarvoor nodig is?

En gaat het 'nationaal IQ' achteruit doordat zwarten zich sneller vermenigvuldigen dan blanken? Dat zeggen Herrnstein en Murray op grond van een demografische redenering, maar tegelijkertijd citeren ze gegevens waaruit het tegendeel blijkt. Ten eerste is het gemiddelde IQ van alle bevolkingsgroepen sinds de jaren dertig gestaag gestegen, en bovendien lijkt het verschil tussen blank en zwart steeds kleiner te worden — de afgelopen kwart eeuw is het bijna gehalveerd. Dat is een hoopgevende ontwikkeling, maar zoals vaker vinden Herrnstein en Murray dat we de andere kant moeten opkijken, en noemen ze het 'te vroeg om hieraan conclusies te verbinden'.

Het onderscheid dat Herrnstein en Murray maken tussen blank en zwart is nogal... zwart-wit. Iedereen weet inmiddels dat er geen raszuivere zwarten en raszuivere blanken bestaan, maar aan dit probleem gaan de auteurs gemakkelijk voorbij. Ze gooien tweehonderd miljoen mensen op een hoop, alleen op grond van hun huidskleur. Verschillen tussen blanken worden nooit aan genen toegeschreven. Terwijl van de derde generatie Italianen in Amerika 22 procent een academische graad haalt, komen Russen tot 51 procent. Ofwel deze blanken hebben niet allemaal identieke genen, ofwel het milieu speelt een belangrijke rol.

Dat het milieu wel degelijk invloed heeft, erkennen Herrnstein en Murray elders in het boek zelf ook zodra het in hun kraam te pas komt. Zo waarschuwen ze dat het niveau van het onderwijs in de VS — mede omdat er zwarten aan meedoen — steeds lager wordt, en dat daardoor slimme kinderen omlaag worden getrokken.

ZO LANG ER NIET definitief een gen voor intelligentie is gevonden, blijft elke schatting van het aandeel van de erfelijkheid speculatief. Zelfs van een eenvoudig lichamelijk kenmerk als een hazenlip staat nog niet vast

hoeveel daarvan erfelijk bepaald is en hoeveel door de omgeving (in de baarmoeder), laat staan hoe die factoren op elkaar inwerken. Aan een complexe psychologische eigenschap als intelligentie waagt geen enkele geneticus zich. Voor hun betoog hebben Herrnstein en Murray een hoog percentage nodig, dus eerst zeggen ze dat ze 'volstrekt agnostisch' zijn op dit punt, daarna zeggen ze dat 'zestig procent waarschijnlijk aan de lage kant is', en aan het eind van het boek is de erfelijkheid de enige factor van belang geworden.

Maar stel, stel dat intelligentie grotendeels erfelijk is en dat negers dom zijn — volgt daar dan uit dat we negers dom moeten laten? Natuurlijk niet. Met even veel recht kunnen we zeggen dat we ze extra moeten begeleiden: mensen met andere erfelijke afwijkingen worden ook niet aan hun lot overgelaten.

Hetzelfde geldt voor de Amerikaanse welzijnsprogramma's. Met talloze cijfers wordt aangetoond dat ze niet werken — maar is dat een reden om ermee te stoppen, of om te proberen ze te verbeteren? The bell curve bevat veel zinnige en onzinnige getallen, maar geen ervan leidt dwingend tot de politieke keuzen die Herrnstein en Murray hun lezers willen opdringen.

ZIJN HERRNSTEIN EN MURRAY nu dom of slecht? In de literatuuropgaven verwijzen ze angstwekkend vaak naar verklaard racistische onderzoekers. Verschillende van hen worden zelfs speciaal bedankt voor hun waardevolle adviezen, en andere worden uitgebreid verdedigd in de tekst. Ogenscheinlijk naïef merken Herrnstein en Murray op dat zij niet inzien waarom de verhoudingen tussen blanken en zwarten zou worden beïnvloed door de vaststelling van intellectuele inferioriteit van de zwarten. De geschiedenis doet vermoeden dat verhoudingen wel degelijk veranderen als de ene groep zich superieur acht aan de andere. Ook de eugenetische maatregelen die Herrnstein en Murray uiteindelijk voorstellen — geen bijstand aan alleenstaande vrouwen met kinderen, gratis voorbehoedmiddelen, beperking van de immigratie van mensen met een laag IQ — hebben we al eerder gezien.

Herrnstein en Murray zijn dom én slecht.

Richard J. Herrnstein en Charles Murray: *The bell curve*. New York: Free Press, 1994. ISBN 0-02-914673-9.